

PERJÉS KLÁRA

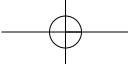
Matl Péter

„Verecke híres útján jöttem én, / Fülemben még ősmagyar dal rivall” – Ady Endre sorai mintha csak Matl Pétert vezetnék elénk, azt a gondolkodó embert, azt a szobrászművészettől, aki a magyarlakta területek közül még ma is a legkiszolgáltatottabb, tán legmegalázottabb helyről, a Kárpátaljáról érkezett közénk. Az ott élők feje fölött tologatták legtöbbször a térképet ide-oda az elmúlt évszázadban. Az 1960-ban született Matl Péter is már két országot megélt, hiszen Trianon után a mesterségesen kreált Csehszlovákiához tartozott, a '38-as Bécsi döntés után Kárpátalja déli része egy röpke ideig ismét Magyarország, majd '44 végétől a Szovjetunió, ma Ukrajna felségtérülete. Itt áll őrt a strázsán az, aki gyermekkorában csak a televízió keresztül láthatott másutt élő magyart, de szülei beleneveltek a hovatartozás érzését, a jelképek értelmét.

Munkácson él, s tekintetét a fenséges vár látványa is edzi, amely évszázadokon keresztül dacolt az ostromokkal, az idegen nemtörődömséggel, s napról napra tudatja az ott élőkkel: ne féljetek, hősök nemes utódai vagytok! *Anonymus* Gestája szerint a Verecke-hágón átkelő magyarok első pihenőjüköt itt tartották, védte a várat Zrínyi Ilona, a Rákóczi-szabadságharcban pedig utoljára került osztrák kézre. A millennium tiszteletére 24 méter magas oszlopot állítottak itt, tetején a magyarság jelképével, a turulmadárral. Trianon után szétrombolták, de már újra áll, és a kiterjesztett szárnýú madár kitar-tónán néz Verecke felé: oda, ahol Matl Péter alkotása: a millescentenárium honfoglalási emlékmű emelkedik.

A Kárpátok fő vonulatán, a Verecke-hágón, a történelmi Magyarország határáin, ott, ahol ma Lemberg megye és Kárpátalja érintkezik, oda álmودta emlékművét a szobrász. Mikor először zarándokoltam arra, félíg állt csak az összmagyarság lelkí kápolnája, mert csak sorozatos atrocitások közepette épülhetett. A 841 méteres ponton állt már egy emlékmű, amelyet 1950-ben lerombolt a diktatúra, de nem sikerült a magyarság nyomát eltüntetni, mert élnek ott Matl Péterek, akik nemzetben és a magyarság megmaradásában gondolkodnak. Elhyeréve a pályázatot 1996-ban kezdett az emlékmű építéséhez, kelet-nyugati kapunak szánta, és egy minden magyarnak szóló szimbólummal Csillagkaput alkotott, az ősi jelképet keltette életre, amely ott van a gyökereinkben, honfoglaló eleink jelképeiben, szőtteseinkben és faragásainkban. A csillag másik fele a föld mélyébe tart, a művész szándéka szerint kitéphetetlenül kapaszkodik múltunk emlékeibe. Matl Péter tudja, hogy az anyagi világ szorításában élve, nem a pénz, hanem a nemzet tudat fog megtartani bennünket. A Csillag vagy Napkapu hétfőtömbből áll, jelképezve a hétfő honfoglaló törzset, Nyék, Megyeri, Kürtgyarmat, Tarján, Jenő, Kér, Keszi errefelé voltak, a Turul védelmezésével és útmutatásával, a Kárpát medencébe.

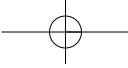
Szakrális hely ez az emlékmű, a kapu alatt egy fekete gránittömbből készült oltárkő, hiszen honfoglaló őseink már nem is jártak messze a keresztenységtől (népvándorlás kori, ázsiai ősmagyar sírokban már találtak kereszteket), de szimbolizálhatja azt is, hogy

mi valljuk a keresztény kultúrában való gyökerezést itt Európában. Szomorú, de a 2008-ra, sok nehézség közepette elkészült emlékművet folyamatosan rongálják, hol festékkel öntik le, hol csákánnyal esnek neki, ám az alkotó azt mondja, fájó és megalázó, de nem kell félnünk, ez az emlékmű már a magyarok lelkében él, onnan pedig semmilyen eszközzel nem lehet kiirtani.

Hiszek az elrendelésben, hiszem, hogy Matl Pétert a sors, az Isten küldte erre a pályára, előtte egy kicsit próbára téve türelmét. A KGB sokat járt náluk akkoriban, nem is vették fel szobrásznak sehol, dacból jelesre végzett az Ungvári Képzőművészeti Szakközépiskola Kerámia művészeti szakán. A katonaságnál aztán egy hetykén odavetett mondat megváltoztatta eddigi életét – a kérdésre, hogy mivel foglalkozik, azt felelte, hogy szobrász. Ezután akasztották a hóhért, naponta kellett faragnia az ajándéktárgyakat kegyelmeséknak. Saját gyönyörűségére szorgosan próbálkozott szobrok készítésével is, így, miután leszerelt, kitanulhatta a mesterséget. Addig inkább festett, vehemensen, egyik képet a másik után gyártotta és tépte össze, hogy aztán megint egy újba kezdheszen. Ám a szobrászat megregulázta türelmetlen természetét, ezt nem lehet rohamtempóban tenni, kemény és kitartó fizikai munka szükségeلتetik hozzá. Rendre okította, és külső-belső tartást adott neki. Ma már biztonsággyal dolgozik márvánnyal, homokkővel, gránittal, és szereti a fát mint anyagot. A lembéri és kijevi könyvtárakban, múzeumokban kereste és kutatta a magyar kultúra formai gyökereit, hogy beépíthesse munkáiba. Mint a népmesei legkisebb fiú tizenhat forinttal a zsebében indult el az első magyarországi alkotótáborba, amelyre a '90-es évek elején kapott meghívást. Később már bejárhatja a világot is, meghívták Japánba, Franciaországba, Dániába, Svájcba, Ausztriába, Csehországba és Brazíliaba. Menjél, fiam, Nyugatra – mondja Márai a *Kassai polgárok*-ban –, de soha ne feledd, hogy Keletről jöttél! Vidd hírül, hogy mit tudunk mi teremteni: városokat, várakat, templomokat és szobrokat... És Matl Péter rendre ott is hagyja a bejárt tájakon kezenyomát magyarságáról és hitéről.

Köztéri szobrokat, díszkutakat, oltárokat készít, fa szobrai úgy készülnek, hogy kibontja a törzset, lehántja a fölösleges részeket, kihozza a bennük rejő formákat, ilyen az „Emese álma” is Zalakaroson, amelynek nőalakja madárral rajzolódik ki. Nem szereti a kiállítótermeket, minden ízében közösségi ember, így műveit köztérre vagy funkcionális helyekre szánja. Mészkből faragott II. Rákóczi Ferenc-mellszobra a munkácsi magyar iskola udvarán talált helyet. Páncélban, vértben ábrázolja a nagyfejedelmet, de mégsem a harcos Rákóczt mutatja be, hanem a gondolkodó embert. Kemény, eltökélt Szent Istvánt faragott Kárpátlának, teste egybeforr a kettős kereszttel, védelmezőn tartja maga elé azt. Matl Péter, aki vérével védi magyarságát, 2004-ben megretten a népszavazási eredmények hallatán. „Mi lesz veled, Magyarország” címmel fából farag szobrot Makóra, alakja őrült erővel kapaszkodik ugyancsak a kettős keresztre. Pedig ez a szobrász szeret repülni, szárnynal és álmodni, talán azért is alkot annyi szépséges madarakat kutakra, szobrokra, még síremlékre is. Küldött már angyalt Kijevbe, de Brazíliaba is. A legszebb mind közül, sima és letisztult formájában, Mihály arkangyal, ő a mennyei hadak vezére és győztes harcosa. Legyőz minden gonoszt, akaratereje hatalmas, Isten iránti hűsége megingathatatlan. Nem véletlenül ábrázolja őt a szobrász, hiszen a legtöbb magyar templom Szent Mihály nevét viseli, és egy ősi magyar rovásírás emlék is található róla Vargyason, a régi templom egyik kövén, melynek felirata: „Mihály, Isten szentje.”

Matl Péter témaválasztását alapvetően magyarsága és hite határozza meg. Ezért talált rá az ópusztaszeri emlékmű felkérése is. És van még egy különös kötődése ide: munkácsi házukban hajdan Lehoczki Tivadar helytörténész élt, aki Jókai Mór barátjaként fogadta Feszty Árpádot, sőt mutatta meg azokat a honfoglalás kori helyszíneket, amelyet később Feszty megfestett a körképen. Így vezetett a kárpátaljai művész Isten által kijelölt útja Vereckétől Ópusztaszerig, a magyarok hazára találásának egyik legfontosabb pontjától a másikig, a bejöveteltől az első országgyűlésig. Átrepült a Turulmadár Vereckéről Munkács érintésével az Ópusztaszeri történelmi emlékparkba.

A Nemzeti Összetartozás szobra egy kitárt szárnyú, hatalmas, bronz turulmadár, karddal a karmai között, egy faragott mészkő oszlop tetején. Azért mészkő, mert a Budapesti vár, a Parlament, a Hősök tere szobrai, a pusztaszeri Árpád-emlékmű is abból készült, nem idegen a magyarok lelkétől – vallja a szobrász. Az oszlop maga egy pásztorbotra emlékeztető körszobor, indás, a honfoglalás kori sírokban talált palmettás motívumokkal, mintha sok-sok ember kapaszkodna össze, s a magyar népi díszítőművészeti növénymintájának bimbóiban a 64 történelmi vármegye bronzból öntött címerei. Miért is fontos, hogy emlékezzünk az 1200 évvel ezelőtt történtekre? Mert, ha a múlt nem ad erőt, hitet, erkölcsi példát, kitartást – akkor nem lesz jövőnk. És teljesült Matl Péter kívánsága is, visszaemelte magához az anya, ezt akarta megörökíteni. Ősi erő van ebben az emlékműben: Emese álma mindenki álnak, a megjelent madár – időben évezredeken át – térben határokon át köt össze bennünket, s addig lesz hazánk, míg emlékezünk az álmorra. Ezt fogalmazta meg helyettünk a szobrászművész, megújította verszerződésünket.

Matl Péter, aki nem elszakított országrészekben, hanem egységes nemzetben gondolkodik, az állami kitüntetések és a szakmai M. S. Mester-díj után, novemberben megkapta a Szervátiusz Jenő-díjat, amelyet évente a nemzeti kultúra elkötelezett képviselőjének adnak. Az alapítványt az Erdélyből származó Szervátiusz Tibor hozta létre édesapjának, a szintén világhírű szobrászművésznek, Szervátiusz Jenőnek az emlékkére születésének 100. évfordulóján. Egyúttal létrehozta a Szervátiusz Jenő-díjat, hogy felhívja a figyelmet a Kárpát-medencében élő és alkotó, a nemzeti megújhodást, összetartozást szolgáló művészekre. Hiszem, hogy a bronzba öntött Szervátiusz Jenő önarckép jó helyre került ebben az évben is.

